

فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی

سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲ (پیاپی ۵۶)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۵

شناسایی ابعاد و مولفه های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی در مدارس ابتدایی

زهرا السادات حسینی زورائی^۱، فاطمه حمیدی فر^۲، عباس خورشیدی^۳، لطف الله عباسی سروک^۴

چکیده:

سیاست گذاری در آموزش و پرورش مجموعه سیاست ها، رویه ها و اقداماتی است که نهاد دولت به منظور توانمند سازی و توسعه دانش و مهارت های دانش آموزان تدوین و اجرا میکند. هدف اصلی این پژوهش؛ شناسایی ابعاد و مولفه های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی در مدارس ابتدایی است. روش تحقیق از منظر هدف؛ کاربردی و بر اساس گرد آوری اطلاعات؛ کیفی برپایه داده بنیاد سیستمی میباشد. با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری، با ۱۴ نفر از کارشناسان ستادی وزارت آموزش و پرورش و اساتید مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای شهر تهران در سال تحصیلی (۱۴۰۰-۱۴۰۱)، مصاحبه های عمیق نیمه ساختار یافته صورت گرفته و داده ها با استفاده از کد گذاری باز، محوری و انتخابی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و در غالب پنج بعد الگوی پارادایمی با ۱۸ مولفه جای گرفتند.

واژگان کلیدی: سیاست گذاری آموزشی، مهارت افزایی، مدارس ابتدایی

^۱ دانشجوی دکترا، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ استادیار، گروه مدیریت آموزشی و آموزش عالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول) fatemehamidifar@gmail.com

^۳ استاد، گروه مدیریت آموزشی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران

^۴ استادیار، گروه مدیریت آموزشی و آموزش عالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

identifying the dimensions and components of skill-building educational policies in primary schools

Policy – making in education and training is a set of policies, procedures and measures that the government institution formulates and implements in order to empower and develop the knowledge and skills of students. The main goal of this research is to identify the dimensions and components of educational policy for skill enhancement in primary schools. The research method is applied from the point of view of the objective and based on the collection of qualitative information based on the system foundation data . by using the purposeful sampling method until reaching theoretical saturation , in depth semi-structured interviews were conducted with ۱۴ experts from the Ministry of Education and training and educational management professors of Islamic azad university of Tehran branches in the academic year of ۱۴۰۰- ۱۴۰۱ and the data were the use of open ,axial and selective coding was analyzed and they were placed in the majority of ۱۸ components

Educational policy , skill enhancement , primary schools

مقدمه:

سیاست گذاری در آموزش و پرورش به منزله پر نفوذ ترین و موثر ترین انواع سیاست گذاری عمومی مجموعه ای از سیاست ها، رویه ها، اقداماتی است که نهاد دولت به منظور توانمند سازی و توسعه ی دانش و مهارت های فردی و اجتماعی دانش آموزان و رفع معضلات موجود در عرصه نظام تعلیم و تربیت و نیز کیفیت بخشی به امور تربیت تدوین و اجرا می کند (حیدری، ۱۳۹۸، ۶۸). مواجهه همه جانبه نظام آموزش و پرورش با پیچیدگی هایی به حدی است که سیاست گذاری را پیچیده و دشوار کرده است (صمدی، ۱۴۰۰، ۸۲). یکی از ابعاد سیاست گذاری فرآیند آموزش ارتباط نظام آموزشی و پیوستگی های زیاد آن با ساختار اقتصادی است (طالبی، ۱۳۹۵). آماده سازی جوانان برای اشتغال همواره یکی از اهداف نظام آموزشی رسمی بوده است زیرا ارتقای دانش، نگرش و مهارت های افراد به توسعه اقتصادی جوامع کمک میکند. تا سال ۲۰۳۰ تخمین زده میشود که ۸۲۵ میلیون کودک مدرسه را بدون مهارت های اولیه رها خواهند کرد و ۳۹ درصد از کارفرمایان در کشورهای مختلف ادعا میکنند که دلیل اصلی خالی بودن مشاغل تا حدی ناشی از کمبود مهارتهاست. همچنین در سراسر جهان حدود ۵۰۰ میلیون جوان بیکار، کم کار یا دارای مشاغل نا امن هستند که ۲۱ درصد آنها جوانان در کشورهای در حال توسعه هستند (یونیسف، ۲۰۱۹، ۲۳). در همین باره چند دهه است که نظام های آموزشی به جای تاکید بر دانش های نظری به آموزش های مهارتی روی آوردند و سعی دارند دانش آموزان را برای ورود به جهان چند مهارتی امروز آماده کنند (۳۵، ۲۰۰۵، pena). آموزش های مهارتی در تشکیل سرمایه های انسانی از طریق تربیت نیروی کار ماهر مورد نیاز بازار کار در کشورهای مختلف جهان نقش مهمی را ایفا می کنند. همچنین این آموزش ها در کشورهای در حال توسعه نه تنها عهده دار تربیت نیروی کار ماهر مورد نیاز بخش های مختلف اقتصاد این کشورها است، بلکه از طریق بستر سازی خود اشتغالی به حل مشکل بیکاری نیز کمک میکند. (زینعلی زاده، زینعلی زاده، ۱۳۹۱، ۷). مهارت آموزی مجموعه مهارتها و مفاهیم نهفته در توسعه شخصی، حرفه ای، دانشگاهی تعریف شده است که جدای از هم نیست و هماهنگی، هم افزایی و توان انتقال قابل توجهی در ارتباط و پویایی بین آنها وجود دارد. آنچه در آموزش های مهارتی اهمیت دارد، آموزش مهارت های قابل انتقال است، یعنی مهارتها و توانایی هایی که از نقشی به نقش دیگر منتقل می شود. این مهارتها به حوزه یا شغل خاص وابسته نیست و شامل دارایی های زیادی از تجربه فرد است (ناصری، ایمانی، شریفی، ۱۳۹۸، ۴۳). مهارتهای قابل انتقال که اغلب به عنوان مهارتهای قرن ۲۱، مهارتهای نرم و یا مهارتهای عاطفی - شناختی، شناخته می شوند به کودکان این امکان را می دهند تا به یادگیرندگان سازگار و شهروندانی تبدیل شوند که به بررسی چالش های شخصی، آکادمیک،

۱۱۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲

اجتماعی و اقتصادی می‌پردازند. مهارت‌های قابل انتقال شامل حل مسئله، مذاکره، مدیریت احساسات، همدلی و ارتباطات است. این مهارت‌ها همراه با دانش و ارزش کار می‌کنند تا سایر مهارت‌ها را به هم متصل کرده، تقویت و توسعه دهند و دانش بیشتری ایجاد شود (یونیسف، ۲۰۱۹، ۴۳). خلا نظام مهارت آموزی اثر بخش و کارا یکی از چالش‌های مهم نظام آموزشی کشور در همه سطوح از مدرسه تا آموزش عالی کشور است. در حالی که فرزندان ما باید از دوران ابتدایی با کارآفرینی، تولید، اشتغال و امور جاری آشنا شوند و با توجه به ضرورت‌ها و زمینه‌های منطقه ای خود نسبت به بازار کار آینده و مشاغل مورد نیاز در سطوح مختلف آشنایی پیدا کنند، نظامی کارآمد و پاسخگو برای این مهم در کشور وجود ندارد. در اصل بیست و هشتم قانون اساسی کشور دولت موظف شده است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون، برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید. این اصل سبب شده در مبانی نظری سند تحول بنیادین برای دانش آموزان حقی تحت عنوان حق برخورداری از تربیت فنی و مهارتی متناسب با نیازهای جامعه ذکر گردد (مرجانی، مافی نژاد، ۱۳۹۵، ۲۸). نظر به اینکه تحقیقات کتابخانه ای و مقالات سیاست گذاری در آموزش و پرورش حاکی از آن هستند که ارائه الگوی سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی در مدارس مغفول مانده است و از آنجا که هر گونه سیاست گذاری و برنامه ریزی در نظام آموزشی باید از دوران ابتدایی آغاز گردد، پژوهش حاضر بر این است تا به شناسایی ابعاد و مولفه‌های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی در مدارس ابتدایی بپردازد.

مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش:

وجود تعاریف متعدد و گوناگون از واژه سیاست امری قابل درک است. اما در این پژوهش مراد ما از سیاست یک تعریف عملی و کارکردی است. «سیاست، تصمیم گروهی یا انفرادی آشکار یا غیر آشکاری است که مجموعه ای از رهنمودها برای هدایت تصمیمات آینده، شروع یا کند نمودن یک اقدام، یا راهنمای اجرایی در مورد تصمیمات قبلی را فراهم می‌آورد.» سیاست گذاری، گام اول یک چرخه ی برنامه ریزی است و برنامه ریزان قبل از آن که اجرا و ارزیابی یک فرآیند را به طور اثر بخش طراحی کنند، باید یک ارزیابی پویا از چگونگی تنظیم سیاست‌ها به عمل آورند. اصلاح «سیاست گذاری» نیز مانند «سیاست» دارای فروض و مفاهیم ضد و نقیضی است. مطالعات تجربی و نظری بر اساس تحقیقات دانشمندان علوم اجتماعی، دو بعد و ویژگی سیاست گذاری را بر جسته می‌کنند. «چه کسی» سیاست گذاری کند و چگونه سیاست گذاری کند (گرائی نژاد، کاظم، ۱۳ و ۱۵). آموزش‌های مهارتی و مهارت آموزی به معنای فعالیت‌های آموزشی برای فراگیری تخصص هاست. مهارت آموزی عادت دادن افراد به انجام دادن کارها از طریق تمرین، تکرار، کارورزی و به دست

شناسایی ابعاد و مولفه های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی در مدارس ابتدایی ۱۱۵ □

آوردن شناخت و آگاهی از طریق عمل است؛ که فرد را برای شغل جدید حاضر می کند (مرادی دهقی، ۱۳۹۷، ۱۹).

در پژوهشی تحت عنوان عناصر سیاست گذاری در مدارس که توسط (سرقینی، طالبی و حسین زاده، ۱۴۰۲) انجام شده است، نتایج کد گذاری متون منتخب نشان داد که مولفه های سیاست گذاری آموزشی در ۱۱ موضوع گنجانده شده است: ماهیت خط مشی و خط مشی عمومی، ضرورت سیاست آموزشی، ماهیت سیاست آموزشی، فرآیند سیاست آموزشی، پیامدها، عوامل، موانع، ذی نفعان، معیارهای ارزشیابی و تغییر در سیاست های آموزشی.

یافته های پژوهشی (نودهی، بدری، ۱۴۰۱) تحت عنوان واکاوی مضامین غالب بر سیاست گذاری آموزشی در ایران به روش تحلیل مضمون نشان داد که درون مایه های غالب سیاست گذاری آموزشی شامل ۷۴ زیر مضمون است که در قالب ۶ درون مایه کلی اجتماعی، فردی، فرهنگی، اقتصادی، اعتقادی و ساختاری قرار گرفته اند.

(فرهادی، معطوفی، تیر انداز و طبری، ۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان طراحی و اعتبار یابی مدل ارتقای ظرفیت خط مشی گذاری آموزش های مهارتی کشور، اعلام می دارند که شاخص های تلاش برای افزایش مخاطب، اتخاذ تدابیر اعتماد دهنده و محدودیت های بودجه ای، نیاز به توجه ویژه سیاست گذاران آموزش های مهارتی داشته، هم چنین ایجاد کانون های تفکر، توجه به سرمایه های انسانی درون سیستمی، مشخص نمودن متولی ثابت برای موضوع فرهنگ سازمانی، تقویت جایگاه خط مشی گذاری و ارائه آموزش های لازم آن، بازنگری قوانین برای جلوگیری از اتلاف منابع، بایست در دستور کار قرار گیرد.

(فرهادی، معطوفی و طبری، ۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان شناسایی مولفه های ارتقای ظرفیت خط مشی گذاری آموزش های مهارتی کشور و عوامل موثر بر آن اعلام می دارند که عوامل موثر شامل ۹ مولفه قانونی، اقتصادی، فرهنگی، عملکرد، اعتماد عمومی، سیاست های دولت، استراتژی سازمانی، همکاری های بین المللی و ظرفیت های مدیریتی است.

(قادرمزی، بلند همتان، ۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان بازنمایی تجارب مدیران مدارس از سیاست گذاری کیفیت آموزش اعلام می دارند که عوامل عمده ای می توانند در سیاست گذاری مدیران موثر باشند، عوامل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، انسانی، فنی یا حرفه ای و قانونی که هر کدام به نوبه خود می توانند بر فرآیند سیاست گذاری تاثیر گذارند.

(آراسته، نوه ابراهیم، ۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان ارائه الگوی سیاست گذاری دانشگاه دیجیتالی اعلام می دارند ابعاد پنج گانه سیاست گذرای شامل سیاست های آموزشی، ساختاری،

۱۱۶ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲

فناوری، فرهنگی و اقتصادی است. خط مشی شامل مولفه های ارزیابی دیجیتالی، کیفیت آموزش دیجیتال، اکوسیستم یادگیری دیجیتال، محتوای درسی دیجیتال، برنامه درسی دیجیتال و فرآیند آموزشی یادگیری دیجیتال است.

(صفاریان، حکیم زاده، دهقانی و لواسانی، ۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان ارائه مدل مفهومی آموزش مبتنی بر بازی با تاکید بر مهارت افزایی: مطالعه فراترکیب اعلام می دارند، مولفه ها شامل انگیزش (توانایی دست یابی به اهداف برنامه درسی، لذت بردن از یادگیری با حس کنجکاوی) فردی (افزایش اعتماد به نفس، توجه به ارزش های اخلاقی و تربیتی) مهارتی (توانایی برقراری ارتباط موثر و مهارت های اجتماعی، رشد مهارت های زندگی) شناختی (رسیدن به رشد ذهنی، رشد مهارت های حل مسئله) یادگیری (یادگیری عملی و تجربه ای) خلاقیت (بستری برای افزایش اندیشه های نو، آشنایی با تجربه های نو) جسمانی (تخلیه انرژی، رشد جسمی و مهارت های حرکتی) درمانی (ابراز احساسات و رفع مشکلات رفتاری، کاهش اضطراب) می باشد. (خسروی، ۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان کاوشی بر تاثیر برنامه مهارت آموزی دانشگاه فرهنگیان در بهسازی حرفه ای مهارت آموزان ماده ۲۸ که به روش کیفی انجام شده است اعلام می دارد، یافته های پژوهش در پنج مضمون سازمان دهنده مشکلات برنامه ریزی مهارت آموزی را بدین شرح مشخص کرد: مضمون برنامه درسی، مضمون استادان و تدریس آنها، مضمون برنامه ها و سیاست های دانشگاه، مضمون مهارت آموزان، مضمون عوامل محیطی (محیط فرهنگی و اجتماعی).

در پژوهشی تحت عنوان ارائه الگوی مفهومی برای مهارت آموزی دانشجویان دختر دانشگاه های کشور که توسط (ناصری، ایمانی و شریفی، ۱۳۹۸) انجام شده است، نتایج تحلیل داده ها شامل ۱۶ مقوله کلی است که در چارچوب الگوی پارادایمی در قالب شرایط علی (سیاست گذاری، منابع انسانی، فرهنگی)، راهبردها (اصلاحات فرآیندی در قوانین و سیاست گذاری، اصلاحات فرآیندی در منابع انسانی، اصلاحات فرآیندی در اهداف و فعالیت ها، اصلاحات درون دادی در اهداف، اصلاحات ساختاری)، زمینه (عوامل سیاسی، قانونی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و فناورانه)، شرایط مداخله گر (عوامل خرد و کلان موثر در مهارت آموزی)، پیامدها (اصلاح در بروندهای اقتصادی و اجتماعی، اصلاح در بروندهای فرهنگی) ارائه شده است.

در پژوهشی تحت عنوان چارچوب جهانی مهارت های قابل انتقال که توسط (یونیسف، ۲۰۱۹) انجام شده است یافته ها حاکی از آن است که مهارت های مورد نیاز برای موفقیت در مدرسه، کار و زندگی شامل مهارت های پایه، مهارت های قابل انتقال، مهارت های خاص شغلی و مهارت های

دیجیتال است. مهارت های قابل انتقال شامل مهارت های شناختی، مهارت های اجتماعی و مهارت های احساسی است و رشد مهارت های قابل انتقال به چهار نتیجه مهم می انجامد: ۱ - آموزش های بهبود یافته و جامعه دانشی به سمت یادگیری مادام العمر می رود ۲- پیامدهای شهروندی فعال بهبود یافته و جامعه به سمت افزایش انسجام اجتماعی، صلح و پایداری می رود ۳- توانمندی شخصی بهبود یافته و رشد نوجوانان، جوانان، انسجام و دسترسی به انتخاب ها در زندگی و کار و جامعه اتفاق می افتد ۴- مشاغل بهبود یافته و کار آفرینی و توسعه اقتصادی بروز می کند در پژوهشی تحت عنوان تدوین الگوی اسلامی - ایرانی مهارت آموزی در مدارس متوسطه کشور که توسط (مرادی دهقی، عباس پور، رحیمیان و ملکی، ۱۳۹۷) انجام شده است، مهم ترین راهبردهای اتخاذ شده در پژوهش عبارتند از: (فرهنگ سازی، تحول در برنامه درسی، تحول در محیط های یادگیری، تحول در روش های سنجش و ارزشیابی، تحول در کتاب ها و محتوای درسی، بهداشت و ایمنی کار، زیر ساخت و تجهیزات، همکاری و ارتباطات بین المللی آموزشی و پژوهشی، نیاز سنجی و تامین منابع مالی)، شرایط بستر در پژوهش کنونی مولفه های (توجه به فرهنگ و شرایط اجتماعی، ساختار سازمانی، انگیزه حمایت از تغییر و مدیریت عملکرد تغییر مدار) هستند. (محدودیت ها و مشکلات قانونی، عدم باور و تعهد به مهارت آموزی و مشکلات آموزش های مهارت آموزی) به عنوان شرایط مداخله گر الگوی پارادایمی مورد توجه قرار گرفته اند. شرایط علی مولفه های (شرایط و برون داد نظام آموزشی، شرایط و ویژگی های دانش آموزان، شرایط و ویژگی های معلمان، شرایط بازار کار، مغفول ماندن تکالیف و ظرفیت های اسناد بالا دستی) و پیامدها پیشرفت (فردی، اجتماعی و اقتصادی) است. در پژوهشی تحت عنوان انتقال آموزشی به کشورهای در حال توسعه: سیاست و تسهیل مهارت که توسط (دونالد^۱، ۲۰۱۷) انجام شده است، مدل اقتباس شده سیاست آموزشی در پژوهش حاضر به شرح زیر ارائه شده است. بعد جذب سیاست با مولفه های (انگیزه تغییر در درون و شناسایی پتانسیل خارجی)، بعد برنامه ریزی و اجرا با مولفه های (توسعه حرفه ای و منابع توسعه یافته)، بعد اجرا و نظارت با مولفه های (نظارت و تنظیم مجدد برنامه، سیاست و عمل)، بعد تصمیم برای ادامه بامولفه های (سهامداران، چشم اندازها).

^۱.Donald

۱۱۸ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲

نویسندگان	ابعاد، مولفه ها
سرقینی، طالبی وحسین زاده (۱۴۰۲)	مولفه‌های ماهیت خط مشی و خط مشی عمومی، ضرورت سیاست آموزشی، ماهیت سیاست آموزشی، فرآیند سیاست آموزشی، پیامدها، عوامل، موانع، ذی نفعان، معیارهای ارزشیابی و تغییر در سیاست های آموزشی
نودهی، بدری (۱۴۰۱)	مولفه های اجتماعی، فردی، فرهنگی، اقتصادی، اعتقادی و ساختاری
فرهادی، معطوفی وطبری (۱۴۰۰)	مولفه های قانونی، اقتصادی، فرهنگی، عملکرد، اعتماد عمومی، سیاست های دولت، استراتژی سازمانی، همکاری های بین المللی و ظرفیت های مدیریتی.
قادرمزی، بلند همتان (۱۴۰۰)	مولفه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، انسانی، فنی یا حرفه ای، قانونی
آراسته، نوه ابراهیم (۱۴۰۰)	ابعاد سیاست های آموزشی، ساختاری، فناوری، فرهنگی و اقتصادی
صفاریان، حکیم زاده، دهقانی و لواسانی (۱۴۰۰)	مولفه های انگیزش، فردی، شناختی، خلاقیت، درمانی
خسروی (۱۴۰۰)	مولفه های برنامه درسی، استادان و تدریس آنها، برنامه و سیاست‌های دانشگاه، مهارت آموزان، عوامل محیطی
ناصری، ایمانی و شریفی (۱۳۹۸)	بعد شرایطی علی با مولفه های (سیاستگذاری، منابع انسانی، فرهنگی)، بعد راهبردها با مولفه های (اصلاحات فرآیندی در قوانین و سیاست گذاری، اصلاحات فرآیندی در منابع انسانی، اصلاحات فرآیندی در اهداف و فعالیت ها، اصلاحات درون دادی در اهداف، اصلاحات ساختاری)، بعد شرایط زمینه ای با مولفه های (عوامل سیاسی، قانونی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، فناوریانه)، بعد شرایط مداخله گر با مولفه های (عوامل خرد و کلان موثر در مهارت آموزی)، بعد پیامدها با مولفه های (اصلاح در پرونده‌های اقتصادی و اجتماعی، اصلاح در پرونده‌های فرهنگی)
مرادی دهقی، عباس پور، رحیمیان، ملکی (۱۳۹۷)	بعد راهبردها با مولفه های (فرهنگ سازی، تحول در برنامه درسی، تحول در محیط های یادگیری، تحول در روش های سنجش و ارزشیابی، تحول در کتابها و محتوای درسی، بهداشت و ایمنی کار، زیر ساخت و تجهیزات، همکاری و ارتباطات بین المللی آموزشی و پژوهشی، نیاز سنجی و تامین منابع مالی)، بعد شرایط زمینه ای با مولفه های (توجه به فرهنگ و شرایط اجتماعی، ساختار سازمانی، انگیزه حمایت از تغییر و مدیریت عملکرد تغییر مدار)، بعد شرایط مداخله گر با مولفه های (محدودیت ها و مشکلات قانونی، عدم باور و تعهد به مهارت آموزی و مشکلات آموزش های مهارت آموزی)، بعد شرایط علی با مولفه های (شرایط و برون داد نظام آموزشی شرایط و ویژگی های دانش آموزان، شرایط و ویژگی های معلمین، شرایط بازار کار، مغفول ماندن تکالیف و ظرفیت های اسناد بالادستی، بعد پیامد با مولفه های (پیشرفت فردی، اجتماعی و اقتصادی)
دونالد (۲۰۱۷)	بعد جذب سیاست با مولفه های (انگیزه تغییرات درون و شناسایی پتانسیل خارجی)، بعد برنامه ریزی و اجرا با مولفه های (توسعه حرفه ای و منابع توسعه یافته) بعد اجرا و نظارت با مولفه های (نظارت و تنظیم مجدد برنامه، سیاست و عمل) بعد تصمیم برای ادامه با مولفه های (سهامداران، چشم اندازه ها)

روش تحقیق:

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و بر حسب گرد آوری اطلاعات از نوع رویکرد کیفی بر پایه داده بنیاد سیستمی است. جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان ستادی وزارت آموزش و پرورش و اساتید مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای شهر تهران در سال تحصیلی (۱۴۰۱ - ۱۴۰۰) هستند. جهت نمونه گیری، رویکرد هدفمند و نظری انتخاب شد و کفایت نمونه گیری بر اساس اصل اشباع نظری تعیین شد (کوربین، اشتراوس، ۲۰۱۴). تعداد ۱۶ مصاحبه صورت گرفت که در مصاحبه چهاردهم به اشباع نظری رسیدیم، پس از گرد آوری داده های حاصل از مصاحبه های نیمه ساختار یافته با رویکرد استقرایی، مفاهیم اولیه (کدهای باز) استخراج شدند و سپس با کدگذاری محوری، ابعاد مربوط به هر یک از مفاهیم مشخص شدند. پایایی پژوهش از طریق آزمون قابلیت اطمینان بین کدگذاران که برابر ۸۸ درصد بود، صورت گرفت. همچنین در راستای اعتبار سنجی ابعاد و مولفه های شناسایی شده، تعدادی از اساتید و صاحب نظران حوزه مسائل پژوهش به بررسی ابعاد و مولفه ها پرداختند و پس از یک فرآیند رفت و برگشت و انجام اصلاحات مورد نظر ایشان مدل نهایی پژوهش مورد تایید قرار گرفت.

یافته ها

الف) توصیف ویژگی های جمعیت شناختی

خبرگان پژوهش از نظر جنسیت ۷۸/۵۷ درصد مرد و ۲۱/۴۲ درصد زن بودند. ۱۴/۲۸ درصد پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و ۸۵/۷۱ درصد دارای تحصیلات دکتری بودند. ۳۵/۷۱ درصد رشته تحصیلی خبرگان، مدیریت آموزشی و ۶۴/۲۸ درصد آنها فارغ التحصیل سایر رشته ها بودند.

ب) تحلیل کیفی

یافته های پژوهش با توجه به ابعاد و مولفه های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی که با استفاده از روش تحلیل کیفی (کد گذاری داده های پژوهشی) استخراج شدند، به شرح زیر است:

۱۲۰ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲

جدول ۲: مفاهیم استخراج شده از مصاحبه با خبرگان

کد مصاحبه شونده	مفاهیم استخراجی اولیه	کد مصاحبه شونده	مفاهیم استخراجی اولیه
۲-۳-۵-۷-۹- ۱۳-۱۴	تدوین محتوای آموزش ضمن خدمت و کارآموزی مبتنی بر مهارت محوری	۲-۳-۴-۵-۶- ۷-۸-۹-۱۱- ۱۲-۱۴	هماهنگی روش تدریس با عملکرد، علاقه، نیاز و ویژگی های دانش آموزان
۲-۳-۵-۷-۹- ۱۳-۱۴	تشویق معلمان راهنما در انتقال تجارب به معلمان کارورز	۱-۴-۶-۸- ۱۴	هماهنگی روش ارزشیابی با محتوا، هدف رفتاری، فعالیت آموزشی و هدف آموزشی
۳-۵-۷-۸-۹	توجه به رشته تحصیلی در جذب نیروی انسانی	۲-۳-۷-۸- ۱۴	مشارکت معلمان، دانش آموزان و اولیا در ارائه محتوای برنامه درسی
۳-۵-۷-۸-۹	بازبینی در ملاک های جذب مبتنی بر صلاحیت شغلی	۲-۳-۷-۸- ۱۴	ایجاد انعطاف مکانی و زمانی در ارائه محتوای برنامه درسی
۳-۵-۷-۸-۹	به روز رسانی ملاک های گزینش متناسب با نیاز روز	۳-۵-۱۰- ۱۱-۱۳-۱۴	افزایش انگیزه، اعتماد به نفس و خلاقیت معلمان
۵-۶-۱۳-۱۴	افزایش ظرفیت استخدامی نیروی انسانی آموزش و پرورش	۲-۳-۵-۶- ۱۱	افزایش انگیزه، مسئولیت پذیری، خلاقیت و اعتماد به نفس دانش آموزان
۵-۶-۱۳-۱۴	توزیع مناسب نیروی انسانی در مناطق آموزشی	۳-۵-۶-۱۱	ظرفیت سند تحول بنیادین، نقشه جامع عملی کشور و چشم انداز ایران در افق ۱۴۰۴ در زمینه آموزش مهارتی
۵-۶-۱۳-۱۴	تسهیل ادامه تحصیل نیروی انسانی	۱-۲-۳-۴- ۷-۹-۱۳	باورمندی سیاست گذاران، مدیران و معلمان به ضرورت آموزش های مهارتی
۵-۶-۱۳-۱۴	تسریع در فرآیند رسمی شدن نیروی انسانی	۲-۴-۵-۸- ۹-۱۰-۱۱	کمبود امکانات سخت افزاری، نرم افزاری و آزمایشگاهی در مدارس
۷-۸-۱۱	توجه به منابع علمی جهانی، ارزش های فرهنگی و ارزش های دینی در تدوین محتوای برنامه درسی	۱-۲-۴-۹- ۱۰-۱۱	سطح در آمد، میزان تحصیلات و منزلت اجتماعی والدین فراگیران

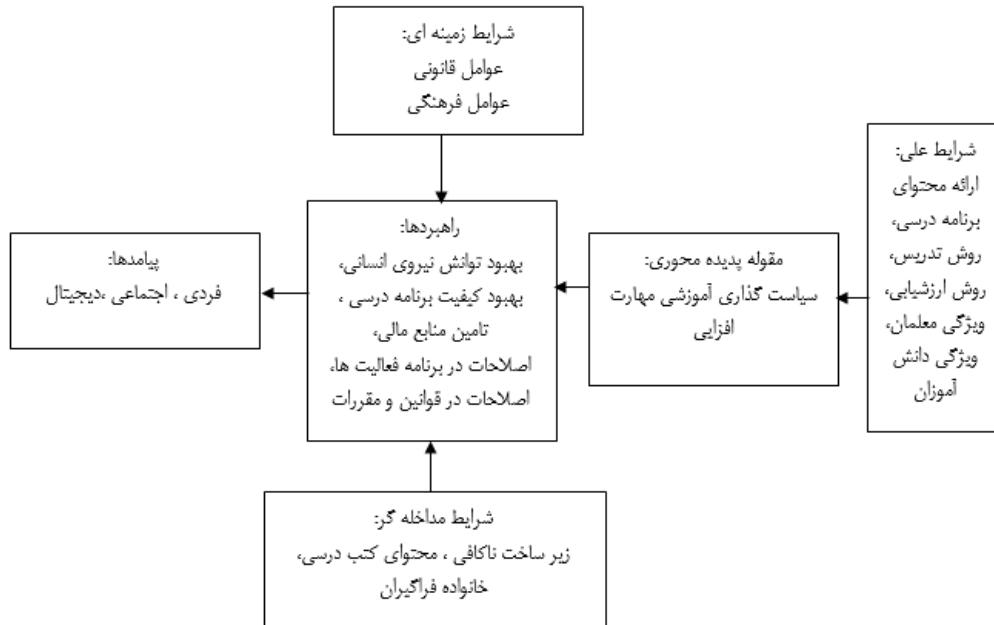
شناسایی ابعاد و مولفه های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی در مدارس ابتدایی ۱۳۱ □

کد مصاحبه شونده	مفاهیم استخراجی اولیه	کد مصاحبه شونده	مفاهیم استخراجی اولیه
۱۱-۸-۵-۲	هدمند سازی اوقات فراغت با محتوای مهارتی	۱-۳-۴-۷- ۸-۹-۱۱-۱۲	شناسایی و اولویت بندی مهارت های مورد نیاز یادگیرندگان در حال و آینده
۱۱-۸-۵-۲	برگزاری اردوهای آموزشی مهارت محور	۲-۵-۶-۸	مشارکت بخش خصوصی، خیرین، اولیا و تشکل های مردم نهاد در تامین بودجه مدارس دولتی
۱۱-۱۰-۸-۲- ۱۴	ارزش گذاری قانونی از جایگاه مدرسه، معلم و مدیر در آموزش های مهارتی	۷-۸-۱۱	ایجاد تغییرات لازم در اهداف بلند مدت، کوتاه مدت و میان مدت
۱-۲-۳-۴-۷- ۸-۹-۱۱-۱۴- ۱۵	خودباوری به توانایی خویش در انجام امور، تولید ایده نو، یافتن راه حل موثر برای مسائل، انتخاب یک مورد از میان چند مورد	۲-۵-۸-۱۱	ایجاد ساعات آموزشی فوق برنامه با رویکرد مهارتی
۱۴-۵-۲	توانمندی در جستجوی اطلاعات، اشتراک گذاری اطلاعات، ذخیره سازی اطلاعات و محافظت اطلاعات شخصی در فضای دیجیتال	۱-۲-۳-۴- ۷-۸-۹-۱۱- ۱۴-۱۵	توانمندی در کنترل خشم، شناخت عواطف، پذیرش وظایف، بیان احساسات خویش
۲-۳-۴-۵-۶-۱۱- ۱۲-۱۳	عدم تناسب محتوای کتب درسی با ساعات آموزشی، رشد ذهنی و نیازهای روزمره فراگیران	۱-۲-۳-۴-۵-۷- ۸-۹-۱۱-۱۴-۱۵	توانمندی در احترام به قوانین موجود، هماهنگی با شرایط جدید، فهم احساسات همسالان خویش، گفتگو مسالمت آمیز با همسالان، اشتراک گذاری اطلاعات با سایرین، حل تعارضات و انجام کار گروهی

۱۲۲ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲

جدول ۳: ابعاد و مولفه های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی در مدارس ابتدایی

ابعاد	مولفه ها
شرایط علی	ارائه محتوای برنامه درسی
	روش تدریس
	روش ارزشیابی
	ویژگی معلمان
	ویژگی دانش آموزان
شرایط زمینه ای	عوامل قانونی
	عوامل فرهنگی
شرایط مداخله گر	زیر ساخت ناکافی
	محتوای کتب درسی
	خانواده فراگیران
راهبردها	بهبود توانش نیروی انسانی
	بهبود کیفیت برنامه درسی
	تامین منابع مالی
	اصلاحات در برنامه فعالیت ها
	اصلاحات در قوانین و مقررات
پیامدها	فردی
	اجتماعی
	دیجیتال

نمودار ۱: ابعاد و مولفه های سیاست گذاری آموزشی مهارت افزایی

نتیجه گیری:

با توجه به تحلیل مصاحبه های صورت گرفته با کارشناسان، مشاهده شد که مطابق با الگوی پارادایمی، بعد شرایط علی دارای مولفه های (ارائه محتوای برنامه درسی، روش تدریس، روش ارزشیابی، ویژگی معلمان، ویژگی دانش آموزان)، بعد شرایط زمینه ای دارای مولفه های (عوامل قانونی، عوامل فرهنگی) بعد شرایط مداخله گر دارای مولفه های (زیرساخت ناکافی، محتوای کتب درسی، خانواده فراگیران)، بعد راهبردها دارای مولفه های (بهبود توانش نیروی انسانی، بهبود کیفیت برنامه درسی، تامین منابع مالی، اصلاحات در برنامه فعالیت ها، اصلاحات در قوانین و مقررات)، بعد پیامدها دارای مولفه های (فردی و اجتماعی دیجیتال) است. آنچه امروز به عنوان درد جانسوز و ویران کننده بیکاری خصوصا بیکاری جوانان دامن گیر جامعه شده است را باید در تصمیم گیری های غلط، جهت گیری های نابه جا و عمل نکردن به قوانین و برنامه ریزی های مفید جستجو کرد. دوره ابتدایی زیر بنا و شالوده نظام آموزشی است و هر آنچه از مهارت و دانش به دانش آموزان آموخته شود همچون بذری است که در دوره متوسطه به بار می نشیند و از آنجا که یکی از اهداف آموزش و پرورش آماده سازی دانش آموزان برای ورود به جامعه و اشتغال می باشد، این مهم حاصل نمی شود

۱۲۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲

مگر آنکه علاوه بر دانش، مهارت‌های اساسی نیز به دانش آموزان آموخته شود. در دوره ابتدایی دانش آموز محور و معلم رکن اصلی آموزش است و در صورتی که روش تدریس و ارزشیابی متناسب با ویژگی و شرایط دانش آموزان و در راستای آموزشهای مهارتی نباشد، مهارت آموزی دانش آموزان امکان پذیر نیست و در صورتی که معلمان از انگیزه کافی برخوردار نباشند و اعتماد به نفس و خلاقیت معلمان در تدریس پایین باشد آموزش های مهارتی با شکست مواجه خواهد شد.

عوامل قانونی از جمله ظرفیت اسناد بالا دستی (سند تحویل بنیادین - نقشه جامع علمی کشور و چشم انداز ایران در افق ۱۴۰۴) بستر مناسب مهارت آموزی را در مدارس فراهم می آورند. مطابق با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش که در سال ۱۳۹۰ تدوین شده است، پرورش یافته سیستم آموزشی باید دارای حداقل یک مهارت مفید برای تامین معاش حلال باشد به گونه ای که در صورت جدایی از نظام تعلیم و تربیت رسمی در هر مرحله توانایی تامین زندگی خود و اداره ی خانواده را داشته باشد و از جمله راهکارهای آن گسترش و تنوع دادن به حرف و مهارت های مورد نیاز جامعه و تعلیم متناسب و برنامه ریزی شده آن در همه دوره های تحصیلی و برای همه دانش آموزان ارائه شده است که این خود می تواند فرصت مناسب مهارت آموزی در مدارس را فراهم کند اما در کنار این فرصت ها عواملی همچون کمبود تجهیزات، زیر ساخت ناکافی و خانواده فراگیران می توانند مهارت آموزی دانش آموزان را مختل کنند. بسیاری از مدارس ما حداقل امکانات آموزشی را ندارند و این خود از مهمترین موانع مهارت آموزی محسوب می شود. منزلت اجتماعی خانواده ها و سطح تحصیلات والدین یکی از تهدیدهای مهارت آموزی محسوب می شود. والدینی که تحصیلات آکادمیک ندارند و با شیوه های آموزشی نوین آشنایی ندارند بر محفوظات و محتوای کتب درسی تاکید دارند، انگیزه کادر مدرسه را در حوزه مهارتی کاهش می دهند. امید است با بهبود توانش نیروی انسانی، بهبود کیفیت برنامه درسی، تامین منابع مالی، اصلاحات در برنامه فعالیت ها و قوانین و مقررات، مهارت آموزی در مدارس مستمر و پایدار شکل گیرد. در صورتی که دوره های کارآموزی و آموزش ضمن خدمت نیروی انسانی آموزش و پرورش مهارت محور باشد و شرایط ادامه تحصیل و آشنایی کادر آموزشی با روش های آموزشی نوین فراهم شود، زمینه و بستر آموزشهای مهارتی فراهم می شود. در کنار نیروی انسانی منابع مالی نیز نقش تعیین کننده ای دارند. تامین بودجه آموزشی از طریق والدین، تشکل های مردم نهاد و سازمان های دولتی و خصوصی بسیار یاری کننده است.

پیشنهادات کاربردی:

در راستای مهارت افزایی دانش آموزان در مدارس ابتدایی پیشنهاد می شود که با افزایش امکانات سخت افزاری، نرم افزاری و آزمایشگاهی مدارس متناسب با تعداد دانش آموزان، تجهیزات و زیر ساخت لازم مهارت آموزی فراهم شود. و از آنجا که همواره محتوای کتب درسی از موانع اصلی

مهارت آموزی دانش آموزان محسوب می شود امید است با کاهش حجم محتوای کتب درسی توسط سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی و تناسب سازی آن با ساعات آموزشی فراگیران زمینه ایجاد ساعات آموزشی مهارتی مطابق با نیازهای روزمره فراگیران فراهم شود. همچنین پیشنهاد می شود با ایجاد کانون خبرگی در دانشگاهها متشکل از اساتید متخصص در امر آموزش و صاحب نظر در حوزه آموزشهای مهارت افزا تدابیر مناسب در راستای تحول در محتوای برنامه درسی فراهم شود. همچنین پیشنهاد می شود مطالعه تطبیقی در حوزه آموزشهای مهارت محور با محوریت کشورهای موفق در این حوزه در دانشگاهها صورت پذیرد و مهارتهای مورد نیاز دانش آموزان با توجه به رشد ذهنی آنها شناسایی و اولویت بندی شوند و نتایج آن در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار گیرد و نهایتا به منظور جذب نیروی انسانی کارآمد، جذب نیروی انسانی آموزش و پرورش از طریق دانشگاه فرهنگیان و تربیت دبیر شهید رجایی صورت گیرد.

منابع فارسی:

۱. حداد، وادی، دمسکی، تری. (۱۴۰۰). فرآیند برنامه ریزی سیاست گذاری در آموزش و پرورش (یک چهارچوب کاربردی). (غلام رضا گرایی نژاد، رخساره کاظم). تهران: انتشارات مدرسه.
۲. تیرانداز، ابوالفضل، فرهادی محلی، علی، معطوفی، غلامرضا، طبری، مجتبی. (۱۴۰۱). طراحی و اعتباریابی مدل ارتقای ظرفیت خط مشی گذاری آموزش های مهارتی کشور. مهارت آموزی، (۳) ۳۹، ۱۰۴ - ۷۱.
۳. نودهی، حسن، بدری، مرتضی. (۱۴۰۱). واکاوی مضامین غالب بر سیاست گذاری آموزشی در ایران به روش تحلیل مضمون. آموزش در علوم انتظامی، (۱۰) ۳۷، ۴۰ - ۱۱.
۴. فرهادی محلی، علی، تیرانداز، ابوالفضل، معطوفی، علیرضا، طبری، مجتبی. (۱۴۰۰). شناسایی مولفه های ارتقای ظرفیت خط مشی گذاری آموزش های مهارتی کشور و عوامل موثر بر آن. مهارت آموزی، (۱۰) ۳۷، ۹۴ - ۶۹.
۵. خسروی، رحمت اله. (۱۴۰۰). کاوشی بر تاثیر برنامه مهارت آموزی دانشگاه فرهنگیان در بهسازی حرفه ای مهارت آموزان ماده ۲۸. مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، (۱۲) ۲۳، ۱۰۱ - ۶۹.
۶. قادرمزی، سمیه، بلند همتان، کیوان. (۱۴۰۰). بازنمایی تجارب مدیران مدارس از سیاست گذاری کیفیت آموزش. مدیریت مدرسه، (۲) ۹، ۴۵۴ - ۴۱۳.
۷. حیدری، علیرضا. (۱۳۹۸). معضل دولت سازی و سیاست گذاری آموزش و پرورش در ایران پس از انقلاب. تعلیم و تربیت، (۳۵) ۱۴۰، ۸۶ - ۶۵.
۸. آراسته، حمیدرضا، نوه ابراهیم، عبدالرحیم، عباسیان، حسین، خباره، کبری. (۱۴۰۰). ارائه الگوی سیاست گذاری دانشگاه دیجیتالی، مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی. (۲۷) ۲۰، ۷۲ - ۴۷.
۹. طالبی، بهنام، سیدنظری، نیر، سودی، حورا. (۱۳۹۵). ارائه مدل ادراکی سیاست گذاری در آموزش و پرورش ایران. رهیافت، (۶۵) ۱۳۱ - ۱۱۳.

- ۱۲۶ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال چهاردهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۲
۱۰. ناصری، مژگان، شریفی، اصغر، ایمانی، محمدتقی. (۱۳۹۸). ارائه الگوی مفهومی برای مهارت آموزی دانشجویان دختر دانشگاه های کشور. فرهنگ و تربیتی زنان و خانواده، ۱۴(۴۸)، ۷۰-۳۹.
۱۱. مرجانی، بهناز، مافی نژاد، ندا. (۱۳۹۵). آموزش و مهارت آموزی حرفه ای در هلند. نشریه رشد و آموزش فنی و حرفه ای، ۲(۹)، ۳۱-۲۴.
۱۲. صفاریان، شهرزاد، حکیم زاده، رضوان، دهقانی، مرضیه، لواسانی، غلام علی. (۱۴۰۰). ارائه مدل مفهومی آموزش مبتنی بر بازی با تاکید بر مهارت آموزی: مطالعه فرا ترکیب. علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۲۸(۶)، ۹۷-۱۱۲.
۱۳. صمدی، معصومه. (۱۴۰۰). شناسایی ظرفیت های مغفول سیاستی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به روش فرا ترکیب. مطالعات راهبردی سیاست گذاری عمومی، ۴۳(۱۲)، ۱۰۷-۸۰.
۱۴. زینلی زاده، لیلا، زینلی زاده، اعظم. (۱۳۹۱). مهارت آموزی کار آفرینی و بهره وری مهارت آموختگان. کنفرانس ملی کار آفرینی. کار آفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان. بابلسر، شرکت پژوهشی طرود شمال - قابل بازیابی در: <https://www.civilica.com/knowledgebase/01-145>
۱۵. مرادی دهقی، شهریار، عباس پور، عباس، رحیمیان، حمید، ملکی، حسن. (۱۳۹۷). تدوین الگوی اسلامی - ایرانی مهارت آموزی در مدارس. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی. ۲۶(۴۱)، ۶۷-۲۹.
۱۶. مرادی دهقی، شهریار. (۱۳۹۸). تدوین الگوی اسلامی - ایرانی مهارت آموزی در مدارس متوسطه کشور. پایان نامه تحصیلی دکترا. دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

منابع لاتین

۱. Sarghini. A., Talebi. B., Hoseinzade , O. (۲۰۲۳). Elements of the Educational Policy Model in Schools (a systematic Review). JEdu Health Promot [Serial Online] ۲۰۲۳ [cited ۲۰۲۳ May ۸] . ۱۲: ۴۲. Availablefrom:<https://www.jehp.net/text.asp> ۲۰۲۳/۱۲/۱/۴۲/۳
۲. Unisef. (۲۰۱۹). Comprehensive Life skills framework.
۳. Pena , L. (۲۰۰۵). Globalisation and Education Reforms: Paradigms and Ideologies. Dordrecht: Springer.
۴. Anselm, S & Juliet , c. (۲۰۱۴). Basics of Qualitative Research Grounded Theory: Procedures & Techniques.